

Az információ- és tájékoztatás-tudomány eseményei

csorba józsef

*témareprezentációs
- nem szerkesztet, időrendiséget
követő - összesítés
file: INCO4a.doc
1999/3-4.n.-2000/1.né.*

2000, május 04.

1. Az információtudomány eseményei

Az országos nyilvántartó rendszerek gondjaként a kormányzati információ- és tájékoztatáspolitikai soros eseménye mindenekelőtt szemléleti problémákban, információtudományos mulasztásokban nyilvánul meg. Az apropó a tábé- és APEH-nyilvántartások működtetése (az egyeztetési mechanizmus késése: ill. az új határnyilvántartási adminisztrációs rendszer kudarca¹ (10 év után is technikai gondokra hivatkozva, miközben az információszerzési, adminisztratív gondok a felismerésig sem jutottak).

A magyar információjog és információpolitika eseménye, hogy a magánszféra lehallgathatja a lakossági, a rendbiztosítási és a kormányzati kommunikációs rendszereket, mert a jogi, adminisztratív és a technikai feltételek ezt teszik lehetővé (közben egyes politikai erők következetesen az állami információjogot rombolják, s az így létrejött félállami információjog a lakosságot, a „közt” már nem védi).² Vajon meddig kell még elmenni, hogy ráébredjünk, nem az államtól kell féltetni adatainkat, nem mindenáron az állami rendvédelmi szervezetektől kell elzárni a lehallgatás lehetőségét, hanem a bűnözőktől?!

Az információpolitika jogi-adminisztratív tartalmát érintő esemény a távközlési hatósági felügyelet alakulása az EU-ban, állami feladatok és intézményrendszer: kormányzati szakértés és tanácsadás: felügyelet (piaci, ár stb.) és frekvenciagazdálkodás: a hatósági felelősség alakulása (Távközlési hatóságok és konzultatív szervezetek 12 uniós országban a távközlési törvények elemzése alapján).³ Vonatkozó munka a név- és a lakásadatok kezelésének jogi alapjai, garanciái, viszonyuk az adatvédelmi törvényhez stb érintésével a résztörvények a tudományos kutatás, a piac- és közvélemény-kutatás, a közvetlen üzletszerzés (direct marketing) működése jogi értelmezését adja közre.⁴

A 40 éves brit Institute of Information Scientists millenniumi állásfoglalása kapcsán vetődik fel, hogy a brit állami információmodell és makrokommunikációs struktúra mennyire más, mint a magyar. A Blair-program felsorolása is vádirat a magyar állami információpolitika ellen, mivel a magyar állam információkereskedelmi, államigazgatási és gazdasági tervezési, ill. tájékoztatási adminisztrációs szabályai, jogi keretei az elmúlt tíz évben lényegében visszafejlődtek.⁵ Az új információs modell az információtudatosság növekedésével egyidőben négy kategóriát határoz meg a szakértés területén, úgymint a kreátorok (információtermelők, -szolgáltatók, tájékoztatók), kollektorok (az ismeretgyűjtő kapuemberek), kommunikátorok (információközvetítők, eligazítók), konszolidátorok (interpretátorok, elemzők) szerepformáit.

Az (intellektuális) információszabadság-eszmény társadalmiasodása menetében fordulópont következett, amikor 1997-1998-ban a fejlett országok állami-kormányzati újabb FOI-szabályozást készítettek (mo. viszont továbbra is halad ellenkező irányba, a szűk, értelmiségi=intellektuális információszabadság-eszmény mentén). Az 1998-as OECD-

miniszteri értekezlet szellemében a szűkebb régiókban a legnyitottabbak vagyunk az állami információvédelem területén.⁶

A magyar információpolitika jellemzője, hogy az állammal szembeni hisztériakeltés idején szabadon hozzá lehet férni az egészségügyi adatokhoz, a temetkezési vállalkozók, a kozmetikai és más ápoló készítmények ügynökei, az újszülöttek szükségleteinek, fényképezésének kiszolgálói járnak az élen. A kórházi vagy az anyakönyvi hivatalok adattárait rendszerint a belső személyzet lefizetésével szabadon be/megszerzik.⁷

Az információ- és tájékoztatáspolitikai kiemelkedő eseménye, hogy a rendszerváltozás után tíz évvel végre elkészült (legalábbis megkezdte működését) a Legfőbb Ügyészség információközponti adattára, ami az eddig 12 különböző regisztrációs megoldást egyesíti. Az ügyészség az a kizárólagos szerv, amelyik minden országos nyilvántartó rendszer adataihoz hozzáférhet: a mostani adatbázisban 31 millió adat van, 1993-tól minden bűneset és elkövető összekapcsolható.⁸ Az OECD-országokat mérve alapul (mo. is tagja), addig nincs konzisztens jogrend és rendbiztosítás egy országban, amíg az ilyen adattár és hozzáférési protokoll nem működik!).

Az európai politika aktuális eseménye a mindennemű kommunikáció lehallgatása a biztonság szemmeltartása miatt.⁹ E téren az európai jog nagyon távol van a mo-i gyakorlattól, ugyanis a tagállamok jogi és adminisztratív szabályozása lehetővé teszi a folyamatos és állandó (automatikus) lehallgatást, amit most kiterjeszteni kívánnak a teljes közösségre. A határokon átnyúló lehallgatás intézményeinek listája is áttörés az információjog és biztonság területén.

Az információelmélet és a filozófia viszonya jelenik meg abban az összefüggésrendszerben, amelyben az elmúlt 50 év történései koncentráltan benne vannak: így az 1. vagy kibernetikus visszacsatolási modell, a 2. vagy a társadalmi visszacsatolási modell, a 3. vagy információtudatos visszacsatolási modell. Az információ kognitív és szituatív értékelésének nézőpontjai: a Maruyama-modell továbbfejlesztése: másrészt a „social informatics” magyarázata, értelmezése.¹⁰

Az információtudomány témakörében az informatika mint szociotechnológia: a „világagytól” az „informatóriumig” (E.Garfield): az internet jövője: információkapacitás és visszakeresés: az iskolai (tanítói, tanulói) viselkedés a globális információs infrastruktúra viszonya a téma. A nemzeti információpolitika jelenik meg a világ legöregebb információtudományos műhelyében, új tartalmakkal.¹¹

A katonai információtudomány mint olyan felvezetése esemény a magyar információpolitikában. A C2 (command and control) információs rendszerek, C3 (command control communications) információs rendszerek fejlődése: a katonai információtudományos metodológia: szervezetek, tudományos konferenciák, témák bemutatása.¹²

A információjog témakörében az államtitok és a sajtószabadság értelmezése a mai helyzetben: nemzetközi ügyek és minősítések (Spiegel-ügy, Pentagon Papers-ügy): a sajtó és a bürokrácia viszonya: az államtitok minősítése és büntethetősége.¹³

Az informatika mint segédtudomány sok mellékesnek tűnő tárgyat szippant magába, az apropó az outsourcing értelmezési kísérletei Mo-on, most éppen az MTA Információtechnológiai Alapítvány jóvoltából (Szemelvények az informatikából-sorozat: Outsourcing a közigazgatásban. Nemzetköz gyakorlat.).¹⁴

Amit az információs szakemberek régen várnak, kormányzati szinten foglalkoznak az internet szabályozásával, s az ügy komolyságát mutatja, hogy az amerikai kormány (a Fehér Ház) „rendkívüli infrastruktúravédelmi igazgatója” koordinálja a törekvéseket. Széles körű revízió indult a polgári és biztonsági (katonai stb.) hálózatokba tagolt gépek ellenőrzésére. Állami értekezletet hívtak össze az érintett cégek (gazdasági aktorok) és az állami intézményrendszer képviselői részvételével, s ezt követi a kereskedelmi kamara zárt ülése az internetes cégek képviselőivel. Az EU illetékes szerve ugyancsak szakértői ülést készített elő: 10 évvel ezelőtt még kiátkozták azokat a szakértőket, akik akkor felvetették a beavatkozás szükségességét.¹⁵

Az „adatvédelem mintaország” vagyunk, ezért az EU javasolja Mo-ot a szabad adatforgalom számára megnyitható országnak kezelni (!). Miközben a német adatvédelmi törvényt és az amerikai információszabadság-eszményt emeli ki követendő mintaként az adatvédelmi biztos, senki sem figyelmeztett arra, hogy Mo-on az adatkezeléssel gondok vannak. Mindent összevéve a legsúlyosabb ellentmondás, hogy az új igények (pl. a hitelminősítés) minden eddigénél kiterjedtebb adatkérést jelentenek.¹⁶

Az információkeresés, az elektronikus információgyűjtés, kezelés, feldolgozás műveleteit körüljáró tanulmány a könyvtárosi szakma szempontjából: az információ(vissza) keresés (information retrieval): az internet történelme, a keresőrendszerek története: a tartalomszolgáltatás kialakulása: keresőszolgáltatások (ma max. 45%-os hatékonyságúak), keresőgépek és keresési stratégiák.¹⁷

Az information science 1945-ös születése után (V.Bush) az 1960-as években jelenik meg az oktatásban, 1968-ban alakult meg az American Society for Information Science (1970-ben indul folyóirata, a JASIS): és ma már több mint 100 egyetemen oktatják világszerte. Az alkalmazott információtudomány után az elméleti információtudomány is fejlődésnek indult, és ma az egyik legizgalmasabb tudományterület.¹⁸

Az információpolitika tárgyában nemzetközi botránytól hangos a média, amit az Echelon-ügy kapcsán most a gazdasági verseny konfrontációs terepeként interpretálnak. Mo. szempontjából az Echelon-rendszer az információháború és -hadviselés jellegzetes terméke, amely a kontinentális távközlés és hírközlés csatornáinak lehallgatására szerveződött a

globalizálódott bűnözés, a nemzetbiztonsági jellegű hírszerzés, a gazdasági verseny gerjesztette kémkedés minden formájának felderítésére, ill. kiszolgálására. Az apropó a magyar információbiztonság felvetése a vonatkozó jogi és adminisztratív szabályozás, ill. a technikai-technológiai fejlesztés kérdéseivel.¹⁹

Az információpolitika eseménye az állami és kormányzati információpolitika nagy elvi vitáinak reprezentánsa, a francia Minitel sorsának alakulása az internetes versenyben. A Minitel még ma is 6 millió régi terminálon működik, 1999-ben havi 250 millió hívást bonyolítottak. A Minitel fénykorában az információs közmű volt, a telefonos előfizetők 25 ezer szolgáltatást értek el általa: távlatában a France Telecom a Wanadoo internethelyen próbálja működtetni a Miniteles szolgáltatásokat.²⁰

Az információgazdálkodás témája, a szöveges adatbányászat kormányzati szervezetekben, különös tekintettel a tudományos és technológiai ismeretekre. Az információ-visszakeresés minőségi és hatékonysági gondjai az adatbányászatnál: a vonatkozó definíciós gondok, irodalmi szemle, szöveggyűjtemény. Az USA haditengerészeti kutató részlegének tapasztalatai alapján²¹

A térinformatika eseménye, a városi informatikai alkalmazások által hordozott területi információs rendszerek modellezése, példái, felmérés: a katonai informatikai rendszerek modellezése, a polgári védelmi alkalmazások példái.²² Az információpolitika eseménye az elektronizált kormányzati munka konceptualizálása: az USA-NIIS: az európai reagálás az amerikai mintára, ill. a tagországi NIIS-ek: a government-online programok: az OECD GII-GIS programok: az „elektronikus demokrácia” koncepciók.²³

A gazdasági tájékoztatás eseménye az internetidő (time) bevezetése, gyakorlati érvényességének igazolása pedig a Reuters rövidesen induló globális tőzsdéfigyelő szolgáltatása, ami az információs forrástájékoztatás csúcsa lesz. A világ vezető pénzügyi információ- és hírszolgáltatója a FTSE-indext kiadó céggel együtt 24 órás tőzsdét szolgáltat a Kinetic Information System Services cég révén. Ebben olyan szolgáltatásbázis működik, mint 60 ország 10 ezer részvényének követése, 3 ezer index átszámítása a trendkövetés és tendenciakutatás célja, mindezt egy 35 ezer céget tartalmazó adatbázis alapján.²⁴ Az internetidő bevezetése, ill. a Reuters 24 órás szolgáltatásainak beindulása indította a folyamatot, s a hatások már a magyar piacon is megjelentek, amennyiben a Net-Ce.com elektronikus kereskedési rendszer rövidesen munkába áll. A Net-Ce.com partnere a BÉT-et kiszolgáló CMA Small System magyar és angol nyelvű valós idejű információszolgáltatást kínál.²⁵

2. A tájékoztatástudomány eseményei

A tájékoztatással, ill. gazdasági statisztikával foglalkozó irodalom legtöbbet idézett tárgya a

mérés: az apropó a növekedés mérése, a teljesítménymérés folyamatos és állandó korszerűsítésének kényszerében.²⁶ A vállalatok működésében a modellező három növekedési horizontot (vagy etapot) állapít meg: először fel kell ismerni, azután gondozni az eredményes magtevékenységet, majd üzleti akciókat, vállalkozásokat szervezni belőle, végül életképes lehetőségeket teremteni belőlük. Ezzel egyidőben a tervezés és a teljesítménymérés kategóriának állandó revíziója folyik.

A tájékoztatás jellemző eseménye az is, hogy mennyire nem értjük a nemzetközi kommunikáció jelentőségét, ill. miként működik nemzetközi „így látják mo-ot”. Az apropó, a londoni Merchant International Group legfrissebb országkockázati ranglistája²⁷ (mely elég érzékeny, néhány havi ingadozást is jelez) a közepesen kockázatos országok közé sorol bennünket (1-100 skálán 47 ponttal), mert bár a gazdasági teljesítményünk a legjobb a régióban, de a szervezett nemzetközi bűnözést beépülni látja (!) a politikai és a gazdasági rendszerbe.

A tájékoztatás eseményeként az információs szakember(ek)ről mind több tanulmány jelenik meg, amelyek a szakmajegyzék elavultságára figyelmeztetnek (az elmúlt tíz évben kiterjedt információs foglalkozások kétharmada minősítetten hiányzik belőle).²⁸ Egészen új szemléletet kíván az információközvetítő, -szűrő, -tároló, -gondozó, vagy a tájékoztató, kommunikátor, segítő, tanácsadó, tanító, nevelő szerepformák foglalkozásokban minősítése (specializálódás). Az informatizáció eseménye, hogy a számítógépes készségek, a használat, a piac, ill. a tartalomfejlesztés terjeszkedése nálunk a legmagasabb a régióban. Az „internet napja” alkalmával ingyenes elektronikus levelezést vezetett az Index.hu internetes magazin.²⁹ A helyzetünkre jellemző, hogy a kormány és a hazai tőkések és vállalkozók erőfeszítései, azaz források híján a külföldi internetes érdekeltségek maguk veszik kezükbe a tartalmi piac fejlesztését is.

Tájékoztatáspolitikai eseménynek számítanak a hálózati filozófia megváltozásával kapcsolatos észrevételek az „adathálózatok” kapcsán. A szerző a technológiai kínálati kényszerrel szemben az adottságaink korszerűsítésével (nem pedig a minden új generáció megjelenésével történő azonnali cseréjével) illusztrálja a paradigmaváltást.³⁰ A „hálózatok hálózata” filozófia a liberalizációs trend pozitív oldalának hangsúlyozása mellett a tartalmi szolgáltatások kínálatának erősítése kényszerét jelzi.

Az állam információs modellje és makrokommunikációs szerkezete válságának jelzője, a politikai konstelláció alakulása hűen tükrözi a kormány kommunikációs válságát, amit a kancellária rendre a kommunikáció javításával remél eredményesebbé tenni (utalás a brit kormány szakértőjének látogatására).³¹ Még most is hiányzik a felismerés, hogy az információgyűjtő és -elemző tevékenység hiányosságáról van szó, a mit s hogyan reagálni kérdése, a mindennapi válaszok kidolgozása hiányzik.

Az informatika és az információszerzés találkozása az üzleti információkkal és a döntéshozatallal kapcsolatos gondok kezelésében: az apropó az IQSoft-NJSZT szervezte Document 2000 konferencia, amelynek kapcsán felidézük a vállalati információbázis-tömeggel kapcsolatos nemzetközi tapasztalatot, hogy ti. a rendelkezésre álló információk alig 20%-a rendszerezett az elektronikus visszakeresés számára, a 80% még mindig papír alapú, alig kereshető (több mint 60% lényegében elveszett ilyen szempontból).³² Az elektronikus dokumentumkezelés és a kapcsolódó területek (munkafolyamat-kezelés : workflow, elemzés : BPR, képi visszanyerés : imaging, szabad szöveges keresés : full-text stb.) az információszerzés keretei között szerveződnek

A Pricewaterhouse/Coopers mo-i egyesülése jellemzi azt a sajátos helyzetet, hogy nálunk nem a verseny dominál, hanem a két világcég egyesült az egymás esélyeit gyengítő versenyzés helyett. Tanulság mindebből, hogy a klasszikus könyvvizsgálói és tanácsadói szerepeket kiszélesítve információs auditori profilokat (informatika, szervezeti korszerűsítési stb.) is lefedő terjeszkedésben vannak.³³ További tanulság, hogy a szóban forgó cégek bécsi és varsói központjai utolérésében a budapesti központ regionális vezető szeretne lenni, ebbéli megfontolásból adja ki a magyar gazdaság helyzetét és trendjeit leíró kiadványát (angol nyelven). Megint más tanulság, hogy a mind nyilvánvalóbbá vált és korlátozások elé néző koncentráció megkerülésére, a szóban forgó tanácsadó világcégek új nemzetközi gazdasági jogi tanácsadó céget hoznak létre (Ladwell): ez a globalizáció!

Tájékoztatáspolitikai esemény, hogy az országjelentések elkészültével is jó esélyekkel pályázik Mo. (bár a részletekben nagyon sok hiány mutatkozott) az EU-csatlakozásra, de a 2002-es csatlakozás már biztosan nem valósul meg. A decemberi EU-csúcsra szánt dokumentumok közvetett üzenete a regionális (több országot közelítő) rendezést szorgalmazza. A konkrét minősítés szerint visszacsúszóban vagyunk, amennyiben a koppenhágai kritériumok és a gazdasági előírások szerint Ciprus és Málta teljesen megfelelt, továbbá Szlovénia, Észtország, Mo., Lengyelország (ebben a sorrendben) vannak a legközelebb a kritériumok teljesítéséhez (a társadalmi - pl. életminőség -mutatók terén a leggyengébb Mo. közöttük).³⁴

A tájékoztatási intézményrendszer átalakulása folyamatos. Az apropó a modellezési igények kiszolgálására született információközpontok szervezése sorozatában a Pénzügykutató „EastEnd Globális Kutató és Előrejelző Központjának” létrejötte, ill. hogy a GKI, a Tárki, a Trendkutató miként szerveznek nyilvánvalóan külső (nem állami, kormányzati) forrásokból virtuális kutatóhelyeket vagy műhelyeket a gazdaságpolitikai elemzéseikhez és bírálataikhoz (ez már gazdaságpolitológiai profil), amelyek állásfoglalásaitól adott esetben (pl. a prognózisok nem teljesülése esetén) elzárkózhatnak.³⁵

A tájékoztatás eseménye az olyan lobbik, mint a Ferenczy-Göllner Társaság (a

müncheni Ferenczy Media Holding és a budapesti A.G.International társulása) alakulása, amely a „köz érdekében folytatott kommunikáció” címén közérdekű kommunikációs társaságot hozott létre (a mo-i tehetlenséget kihasználva) az idegenforgalom, területfejlesztés, környezetvédelem, egészségügy területén.³⁶ A cég a nemzetközi kormányzati kapcsolatok ápolására született az EU-csatlakozási folyamat megfelelő stádiumában, s a közismerten MSZP-s körökben népszerű alapítók a befolyásszervezés új fórumát hozzák létre általa.

A gazdasági tájékoztatás legfrissebb eseménye a TUX-index megjelenése, amely a turisztikai konjunktúrát van hivatva mérni. A tárca által a mérésre (és a metodológiára) kiírt pályázat nyertese a GKI lett. Jellemző (az állam információs modelljét, a makrokommunikációs szerkezetet, az információjogot, a hivatalos statisztika helyzetét illető) mai viszonyainkra, hogy az új indexhez a KSH turisztikai (csak a szálláshelyek számára vonatkozó?) bázisadatait használják fel, azontúl saját kérdőíves felmérést készítve, új statisztikai bázist hoznak létre (!).³⁷

A tőzsdei orientálás működését (a részvényelemzői ajánlások hatékonyságát) bemutató írás: az amerikai gyakorlatban a First Call nevű társaság napi feldolgozással gyűjti össze az elemzők, stratégiai konzultánsok, vezető közgazdászok megnyilatkozásait, majd ezek alapján készült elemzésüket a professzionális befektetőknél értékesítik. Elemzők az orientálás jellege szerint modellezték egy ilyen típusú információbrókerséget, s eszerint négy jellemző orientálás van, úgymint vételgerjesztő felminősítés (1), vételtől eltanácsoló leminősítés (2), eladásra ösztönző leminősítés (3), eladástól eltanácsoló felminősítés (4): az ezekhez társuló számítási (arányítási, kockázatkompensálási stb.) megoldások igen figyelemreméltóak.³⁸

A bankrendszer mérlegének denominációs összetétele a tájékoztatás egyik (késésben lévő) legnagyobb eseménye, a pénzügyi információs (statisztikai) rendszer korszerűsítésének alapja lehet. A közgazdasági tartalom kiemelése különös tekintettel a dollárizációra (devizahelyettesítés), az 1990-es évek monetáris politikájára (az árfolyam- és kamatpolitikára), a jegybankkal szembeni műveletekre (a bankrendszer mérlegének denominációs összetétele 1991-1998 között).³⁹

A nemzetközi kommunikációban való részvételünk egyik mércéje a minősítők követése: az apropó a Heritage Foundation értékelése (éves statisztikai mutatók alapján készült, a pénzügyi liberálizációt elismerő, mérsékelt gazdaságpolitológiai szellemiségű minősítésével tűnik ki), amely 1-5-ig terjedő skálán a pozitív oldalon (2,50 pont értékig) 37 országot jelenít meg, 1,30-2,00 között a legfejlettebbeket, akik közé feltört a 7. helyre Írország, 2,05-2,50 pont között a legdinamikusabb fejlődőket (finnek, csehek, észtek). A második csoport a negatív tartomány (2,05-5,00 pontig), melynek vezetői között, az ötven

különböző gazdasági mutató alapján készült értékelés szerint Mo. 1997-1999 között 2,95-ről 2,55 pontra jött fel (a 65.-ről a 42. helyre).⁴⁰

Az orientálás művészetének bizonyítéka a jegybankok működése kapcsán: az elemző a jegybanki szóbeli intervenció alkalmazásával a finom orientálás példáit veti fel a FED, az ECB vagy a BOJ „Mister Jenként” emlegetett elnöke kelléktárából. A magyar átmenet inflációtörténete és a jegybank kommunikációja ugyancsak elgondolkodtató ebből a szempontból.⁴¹

Az információs közmű legfontosabb tájékoztatási intézményrendszere a könyvtárak, amelyek az információ közzé jellegetnek megfelelően a széleskörűség és elérhetőség kritériumai szerint az egyéni információs szabadság alapjai is. Mo-on a közművelődés intézményrendszere szenvedte el az átalakulás legnagyobb veszteségeit, intézményeinek száma harmadára zsugorodott, az új beszerzések forrásai az 1990 előttinek a 10%-ára estek vissza. Ma a fővárosban nincs olyan könyvtár, amelyben a (gyűjtőkör szerint) kurrens folyóiratok együtt olvashatók lennének, s az új könyvek beszerzése sem folyamatos.⁴²

A tájékoztatás különleges területét, a MeH napi sajtószemlézését a „reggeli sajtószemle” (melyet korábban Bodnár Dániel készített a BLA-nál) reprezentálja, amit tematikus összeállítások támogatnak a sajtóiroda készítésében, külön a miniszterelnöknek és külön a MeH munkatársainak. (A „kormányzati sajtókivonat” felelőse a kommunikációs főosztály vezetője Hammerstein Judit.) A hírbázist az MTI internetes hírszolgáltatása képezi. A heti elemzéseket a MeH stratégiai elemző központjában készítik, Krómer István jegyzi minősítésekkel és kommentárral. Az elektronikus médiafigyelő, leválogató, tematikus témarendező stb. szolgáltatások már egymást érik (ma már vagy 40 hasonló profilú ügynökség működik, nem is beszélve a bankok szellemi műhelyei keretében dolgozókról). A most bejelentkező PR1 Stúdió Kft egy kiszélesített szolgáltatáskínálattal lép fel, aminek információforrás-spektruma 40 napilap, 300 újság és folyóirat, ill. mintegy 2 ezer webkiadvány figyelése. A „webradar” című szolgáltatásban napi egy vagy két alkalommal az online újságok, a portál site-ok híroldalai, ill. a hírlevelek tartalmát szemlézik: külön szolgáltatás a levelezési fórumok a chat-ek figyelése. A kulcsszavak szerinti témafigyelés havi összesítővel egészül ki. Mind érzékenyebb kutatás tárgyát képezi, hogy mi szerint tájékozódik a 3-5 ezer fős vezetői réteg (a szonda-ipsos tavaly óta végez ilyen irányú felmérést, a nyáron várható az első eredmények): a hagyományos napi lapolvasás a Média Observer kínálatával egészül ki rendszerint. Az elektronikus hírkérés rendszerint az MTI internetes szolgáltatásával indul. Az UPS nemzetközi felmérése szerint ma a vezetők 58%-a még a hagyományos napi lapolvasással tájékozódik, 11% viszont már az on-line hírcsatornákra támaszkodik.⁴³

A statisztikai tájékoztatás eseménye az USA munkaerőpiaci helyzetét leíró statisztikai

revíziók szerinti előrettekintés. A 2000-2008 közötti gazdasági trendek, a munkaerőpiac, az ipari szerkezetváltás és termelésnövekedés: a foglalkoztatási szerkezet (a munkakultúra) módosulása: a statisztikai korrekciók utáni előrevetés a demográfiai tényező, a foglalkozások szerinti kereslet, a munkakultúra módosulása, a korosodó munkaerő figyelembevételével: döntően az ipari szerkezetváltás utáni munkaerőigény becslésének mikéntje.⁴⁴ Az információgazdasággal kapcsolatos tájékoztatási gondok kapcsán jellemzőnek tekinthető a jogi-adminisztratív szabályozás témáinak csoportosítása a mostani amerikai kormányzati törekvésekben.⁴⁵

információpolitikai témák	gazdaságpolitikai témák
1. access	social security
2. privacy	health care
3. piracy	taxes
4. taxation	internet taxes
5. antitrust	antitrust.

Az információgazdaság és tájékoztatás eseménye a Reuters stratégiaaváltása: elektronikus hálózatok + valós idejű működés + információterjesztés címén. A Reuters 149 évig működött hírügynökségként az „újságtulajdonosok birtokában az újságtulajdonosok kiszolgáltatására”, majd az 1980-as években váltott, azóta több mint félmillió ügyfele (közte 60 ezer vállalat), átlag havi 1.500 dolláros megrendeléssel. A ma 6 milliárd dollárosra taksált pénzügyi információs piac felét birtokolja a Reuters (a másik felében tör előre a Bloomberg and Bridge). A szolgáltatások típusai között kiemelendő a magasan feldolgozott végtermék: az INSTINET online információkereskedelem: a reuters.com pénzügyi információs portál: az Equant (távközlési cég) társulásában egy nagy biztonságú „IP bázisú” hákózat beindítása: internetes újságok üzemeltetése (900-féle).⁴⁶

Az információpolitikában tapasztalt halogatásos magyar politika kihívja maga ellen a sorsot, az apropó az internetes műveletek terjeszkedése a kereskedelem és pénzműveletek terén, amelyek most az OECD pénzmosás elleni fellépésének a terepe. Mo. kitűnő célpont ebből a szempontból, egyre több és egyre nagyobb összegek mozognak át rajtunk, az off-shore szerveződés célországá lettünk, az internetes műveletek pedig berobbanás előtt vannak: a kérdés az, hogy megvárjuk-e az OECD fellépését?⁴⁷

Az Emberi Jogok Információs És Dokumentációs Központ (INDOK) közreadta munkatársai előadásait és a vonatkozó jogszabályokat: közédekű adatok és nyilvánosság: az információszabadság érvényesítése és korlátai: a személyes adatok és a nyilvánosság viszonya.⁴⁸ Az Erasmus Közéleti Kommunikációs Intézet konferenciája a politika és kommunikáció, a politikai marketing rejtelveivel foglalkozott. A liberális médiaműhely válogatása rangos szerzők vonatkozó műveiből „Rendszerváltás és kommunikáció” címmel.⁴⁹

A tudományos megalapozású kontratájékoztatás érvrendszerében a „nemzetkép-

titkárság” működéséről, avagy miként értik félre - szándékosan - kommunikációs szakértők az országpropaganda szerepét, intézményesülését. Az állami tájékoztatási intézményrendszer és az állami, kormányzati tájékoztatási szerepek interpretálása a téma: mindez „kell-e szociológiát tanulni a PR-szakembereknek” polémia kapcsán.⁴⁹

A mérés, minősítés és tájékoztatás eseménye a tudás minősítésének szempontjai és lehetőségei, modellezés, a minőség + tudás értelmezése. A magyar iskolarendszer „termékének”, a tudásnak mérése: elméleti-fogalmi keretek a tudásüzemről: a kognitív tudományos, ill. az alkalmazott nézőpont.⁵⁰

Az információkutatás és tájékoztatás tárgyában az információháború témakör a haderőfejlesztési koncepciók között: a fejlesztési programok korszakolása és ütemezése: technológia + szellemi kapacitások: az információs felderítés és elektronika hadviselés.⁵¹

A médiapolitika eseménye az USA külügyminisztériumának emberjogi jelentése a magyar viszonyok értékelésében mértéktartó, elmarasztalást csak a rendbiztosítási tevékenységek színvonalát illetően ad közre: a tájékoztatás kiegyensúlyozásának állami intézményes erőfeszítéseit jelzi, de nem minősíti, ami feltehetően a bpesti követség munkatársainak korábbi markánsabban liberális médiaszemléletével való szakítást jelez.⁵²

A médiakutatás és a médiahasználat viszonya a téma egy tanulmánykötetben. Az üzenet útja, elemzése, a közönség és reakciója: befogadásvizsgálatok: a közönség osztályozása (mediatizáció, ideológia, kultúra, szöveg, befogadás (Használatelméletek a médiakutatásban).⁵³

A társadalmi modellezésben és a vonatkozó téma kommunikációjában gond, a gazdaságdemográfiai tervezés és programalkotás problémája, hogy a népességfogyás ellenére évtizedek alatt sem születtek a kormányzati tervezést és menedzselést megalapozó tudományos előrejelzések, ill. állásfoglalások. Az apropó a miniszterelnök megrendelésére született (a demográfiai ad hoc bizottság működését jelző) tanulmány, amelyben a születésszámra és a migrációra, ill. a lehetséges és kívánatos népességszámra vonatkozó szakértői számítások vannak. A szemléletbeli problémák nyilvánvalóak (azt igazolva, hogy korábban miért nem születtek ilyen stratégiai tanulmányok, holott Mo. a gazdaságdemográfia nemzetközi minta- és célországja), amennyiben az ország és a magyar állam gazdasági potenciáljára vonatkozó számítások nem születtek meg (melléklet).⁵⁴ A népességszám alakulása bizonyos konjunktúrát mutat jelenleg, aminek két eredője van. Egyrészt egy informális szakértői nyomás a Mo-ra váró (fenyegető) ellenőrizhetetlen migrációs nyomás, bevándorlási veszély miatt (amennyiben várhatóan 2050-ben is 10 millió körüli lakosságunk lesz, csak 2 millió ázsiai bevándorlóval?!). Másrészt a sürgető és formális gazdaságdemográfiai kényszer a gazdasági tervezés igénye miatt. Öröndetes fejlemény, hogy a Népességkutató Intézet rendelkezik tanulmányokkal a népességszám

alakulása/alakítása szemmel tartásával, évi 15-20 (sőt, 50) ezer főnyi bevándoroltatással, s ezzel kapcsolatos kommunikáció is megindult: viszont a gazdaságdemográfiai tervezés (ti. a nemzetgazdasági potenciál és a letelepítés) nem követi ezt.⁵⁵

Az EU-országvélemények összehasonlító elemzése a Kopint műhelyéből, elég alacsony színvonalon (ill. talán nincs komoly összevetési elemzői minősítési követelményrendszer, ami segítette volna a készítőket): kapcsolatrendszer, a hasonulásunk állapota, a tagsággal járó kötelezettségek vállalásának következményei: területi áttekintés: közigazgatási kapacitások.⁵⁶

Az országos idegenforgalmi információs rendszer állapota a téma a magyar idegenforgalmi web oldal (MIWO=www.miwo.hu) kapcsán: intézményi, területi, szolgáltatási regiszterek és profilok szolgáltatásai (pl. a Hungarian Restaurant Guide 1.846 egységet tartalmaz).⁵⁷

Az információforrások aktuális eseménye a kortárs képzőművészeti lexikon készülése mint hiánypótló tájékoztatási eszköz és mint a kortársi magyar művészetet számbavételének lehetősége az Enciklopédia Kiadó vállalkozásában (főszerk.: Fitz Péter). Időbeni merítés 1945-től, szigorúan véve a kortársi művészettel érintkezők szerepelnek benne: a 2. és 3. kötet még az idén megjelenik.⁵⁸

A gazdasági tájékoztatás és orientálás új médiaformáinak egyik jellemző példája a „napi gazdaság” és a „rádió bridge” kapcsolat, amennyiben a rádió bridge (FM 102,1) minden nap 17.30-tól az „esti helyzet” című műsorban gazdasági és tőzsdei híreket ad a napi információbázisán. Az orientálás nemcsak az „írjuk és mondjuk” alapon valósul meg, de főműsoridőben jelenik meg a hírcsatornák között, s a külföldi tájékoztatásban is kiemelkedő szerepet tölt be.⁵⁹ A médiakutatás eseménye, egy KLTE PhD-program kutatása az oktatás, tanulás és a média viszonyáról: a tömegtájékoztatás kiterjedésének hatásai, a televízió hatásainak sokszínűsége. A kereskedelmi tévék beépítésével vált ellenőrizhetetlenné a médiaterhelés (fogyasztás): ismeretszondázás, tévénézési idők és struktúrák.⁶⁰

Információ- és tájékoztatáspolitikai esemény a digitális helyesírás felvetődése. Az elektronikus műveltséghez tartozó terület a magyar helyesírásellenőrző programok („morphologic” mint csúcstermékek kapcsán): Mo. helye a számítógépes nyelvészetben kiemelkedő, ahogy a román és a szlovák nyelvhelyességet ellenőrző szoftverek fejlesztésében is (!).⁶¹ Ugyanakkor a magyar helyesírás szabályai nem érvényesülnek a számítógépes szövegkezelésben, jellemző a kalapos betű, a hosszú ékezeteket nélkülöző írás (az államigazgatásban is mindennapos jelenség, de akadémiai környezetben is előfordul): kiváló fordítóprogramok készülnek nálunk, de a magyar szöveget nyelvekre fordító programok még nem készültek el?!

Az információjog, az íratlan információtvény megcsúfolása, ill. a félállami magyar

információjog mintaesete a közbeszerzési értesítő ügye: az apropó a Hírtőzsde Holding ügyében hozott bírósági döntés, ami a társadalmi ármítás és az információtörvény kompetenciájába tartozó hitelesség rontása, amennyiben a közbeszerzési információk hiteles kibocsátója az országos közbeszerzési tanács.⁶² A hitelesség látszatával fellépő Hírtőzsde lényegében becsapta a megrendelőket, akiket most a bíróság baleknak minősített, mivel fel kellett volna tűnni nekik, hogy a hírtőzsde lapja „nem hordozta magán a hivatalos lapok sajátosságait”?!

Az adatvédelmi intézmény mérlege kapcsán tisztán látszik a magyar információjog rendszer inkonzisztenciája (ill. a róla folytatott kommunikáció). Nem az a „baj”, hogy az adatvédelem ilyen agilis, hanem hogy a többi információs törvény alkalmazása nem követi ezt az érzékenységet, ennél fogva egészen abszurd események vetődnek fel, mint jellemzően a statisztikai és az adatvédelmi törvény, vagy az adatvédelmi és a banktörvény (hitelminősítés) ütközése. Az adat/információ-érzékenység növekedésével egyidőben mind gyakrabban kérik személyes adatainkat, s ez az ellentmondás („kondor-antinómia”) növekedni fog.⁶³

hivatkozások

- 1.nszab'99,08.28. p.1.
- 2.nszava'99,09.14.p.1,13.
- 3.Magy.Közig'99/8.sz. p.450-462.
- 4.Stat.Sz.'99/9.sz.
- 5.JOIS'99/4.sz. p.239-247.
- 6.JOIS'99/4.sz. p.249-264.
- 7.nmo'99,09.22. p.2.
- 8.mn'99,09.24. p.5.
- 9.vg'99, 11.02. p.11.
- 10.JASIS'98/1.sz.
- 11.Inf.Serv. and Use'99/2.sz. (célszám)
- 12.Debons,H.:Horne,E.E.: NATO Advanced Study Institutes of Information Sciences. = JASIS'98/1.sz.
- 13.Hargitai,J.: államtitok és sajtószabadság. = MagyarJog'99/12.sz. p.718-729.
- 14.ifti'2000,01.18.
- 15.napi'2000, 02.12. p.1,2.
- 16.mh'2000, 02.12. p.6.
- 17.TMT'20/1.sz. p.3-20.
- 18.TMT'20/1.sz. p.35-37.
- 19.mn'2000, 02.25. p.2.
- 20.nmo'2000, 02.24. p.mell.
- 21.Kostoff,R.N.:Geisler,E.: Strategic management and implementation of textual data mining in government organizations. = Számtech'2000/8.sz. p.8.
- 22.Térinformatika'2000/1.sz.
- 23.Informatikai koncepciók, politikák nemzetközi gyakorlata. MTA Információtechnológia Alapítvány. MTA, 2000, p.64
- 24.napi'2000, 03.31. p.14.
- 25.napi'2000, 04.04. p.16.
26. J. of B.S.'1999/4.sz. p.17-21.

- 27.vg'1999, 10.01. p.2.
- 28.TMT'1999/8.sz. p.328-335.
- 29.nszab'1999, 10.02. p.3.
- 30.telecomp'1999/18.sz. p.1,6.
- 31.vg'1999, 10.11. p.5.
- 32.telebit'1999/10.sz. p.5.
- 33.mn'1999, 10.14. p.1,3./vg'1999, 10.14. p.1,2.
- 34.vg'1999, 10.14. p.1,17.
- 35.nmo'1999, 10.27. p.1,8.
- 36.nszab'1999,11.25. p.16.
- 37.nszab'1999, 11.29. p.17.
- 38.napi'1999, 11.29. p.11,15.
- 39.MNB Füzetek'1999/9.sz. p.36
- 40.vg'1999, 12.01. p.1,2.
- 41.napi'1999, 12.06. p.11,12,14.
- 42.ifti'1999, 12.16.
- 43.hvg'2000/3.sz. p.98./nmo'2000, 01.21. p.9./vg'2000, 01.21. p.15.
- 44.monthly labour rev'1999/11.sz.
- 45.economist'2000/8157.sz. p.71-72.
- 46.telecomp'2000/3.sz. p.8,9.
- 47.vg'2000, 02.22. p.1,10,14,15./nszab,p.16./mh,p.6.
- 48.Kerekes,Zs.: Zsombor,F.: Az információs jogok és a sajtó. A média lehetőségei és korlátai. indok'1999, p.146
- 49.osiris,1999.
- 50.pr herald'2000/1.sz. p.24-25.
- 51.educatio'1999/3.sz. p.473-487.
- 52.hadtud'1999/3-4.sz. p.167-170.
- 53.nmo'2000, 02.26. p.1./nszab.p.1.
- 54.replika'1999/38.sz. p.19-87.
- 55.mn'2000, 03.03. p.1.
- 56.nmo'2000, 03.04. p.1,2.
- 57.Az EU-bizottság által készített országvélemények összehasonlító elemzése. 1997-1999. II. rész..Kopint,2000, p.47
- 58.nszab'2000, 03.08.p.28.
- 59.forrás'2000,03.08.
- 60.ifti'2000, 03.05.
- 61.iskolakultúra'2000/2.sz. p.3-11./nszab'2000, p.38.
- 62.MAG'2000, 03.16. p.4-5.
- 63.napi'2000, 03.16. p.5.